

Szarka Bernadett

Interaktív mesélés a papírszínház segítségével az óvodában

Az óvodapedagógia területén számos aspektusból foglalkoztak már a mesélés fontosságával, annak érzelmi intelligenciára, kreativitásra gyakorolt fejlesztő hatásaival, valamint az iskolai teljesítménnyel összefüggő pozitív befolyásával. A papírszínház azonban – bár évszázados múltra tekint vissza – a magyar óvodai mindennapokban még nincs jelen oly mértékben, mint a hasznossága indokolná. A hallott szövegértés fejlesztésének éppúgy kiváló támogatója lehet az állóképekkel játszó papírszínház, mint az esztétikai nevelésnek, így tehát érdemes az óvodapedagógusok módszertani repertoárjának részesévé tenni.

Mi az a papírszínház, honnan ered, miért van helye az óvodákban?

A kamishibai – a szó jelentése: kami = papír, shibai = színház (Csányi – Simon – Tsík (szerk.), 2016) – Japánból ered, ahonnan a világ számos országába elterjedt, eredetileg utcai előadók használták. *„Nevét onnan kapta, hogy a hagyományos bábszínházak formáját idéző fakeret, amibe nagyméretű, illusztrált papírlapokat bújtatunk, s húzunk belőle elő, olyan, mintha játékszínpadot állítanánk az asztalra (vagy máshova, bárhova)”* (G. Gödény, 2020, 207).

1. kép: A szerző archívuma

A japán kamishibai első megjelenése a VIII. századra tehető, amikor a papok térítő munkájukhoz használták a fakeretbe helyezett illusztrációkat (eleinte vászontekercsre festették majd papírlapokra), hogy az írástudatlan népesség figyelmét felkeltsék. A mai papírszínház pedig az 1920-as években kezdett elterjedni, elsősorban utcai szórakoztatási formaként, amelyet főleg munkanélküliek használtak pénzkeresetre. Kézzel festett képek kerültek a keretbe (gyakran többen dolgoztak a képek rajzolásán, színezésén és a szövegén). Japánban szabadtéri műfajként virágzott a kamishibai, amit biciklire rögzítve vittek magukkal az előadók, és parkokban, városi tereken tartották meg előadásait. Az előadás kezdetét csengő jelezte. A csengő sok óvodai csoport mesekezdési szokásaiban is megjelenik: az, hogy egy

auditív jelzés kötődik egy tevékenység kezdetéhez, segíti a gyerekeket a ráhangolódásban és a tevékenységbe való belehelyezkedésben (Simon, 2019, 347–355).

A buddhista szerzetesek és keresztény papok után az intézményes oktatás is felfedezte magának a papírszínházat Japánban 1930 környékén. A kamishibai több, mint 30 éven át volt szerves része az iskolai oktatásnak. A magyar óvodapedagógia már a kötöttebb szövegezésű, művészi igényességgel kidolgozott képekkel rendelkező meséket ismerhette meg a fakteretben, hiszen Európában ez a változat terjedt el (Székely, 2021). Ez a tény máris elvezet minket az esztétikai neveléshez, hiszen a képek önmagukban hatnak a gyerekek szépérzékére. Számos művész készít papírszínház illusztrációkat napjainkban olyan mesékhez, amelyeknek kimondottan óvodáskorú gyerekek a célközönsége. Magyar nyelven a meséket a Csimota Kiadó forgalmazza, emellett hangsúlyt helyeznek arra is, hogy az idegennyelvi oktatásba beépülhessen a papírszínház azzal, hogy több mesét angol, német és francia felirattal is elláttak.

Miért fontos óvodapedagógusként ismernünk ennek a módszernek az eredetét, múltját óvodapedagógusként? Többek között azért, mert a kamishibai történetét felhasználhatjuk arra, hogy a multikulturális nevelést megvalósítsuk a csoportunkban. Különösen fontos ez, ha jár a közösségbe többféle kulturális identitású gyermek. Továbbá a hagyományos papírszínház mesélés története abban is segítheti munkánkat, hogy inspirálódjunk, színesítsük saját előadásmódunkat interaktív elemekkel (Szarka, 2024).

Gyakorlati javaslatok a papírszínház alkalmazásához

Miután elérkeztünk a 21. századi óvodában történő alkalmazásához a papírszínháznak, szeretném bemutatni, hogy a módszer mennyivel többet rejt magában annál, mint a lapok balról jobbra történő cserélgetése, és még a lapok mozgatásával is milyen sok különböző hatást érhetünk el. Számos fejlesztő hatását ismerjük már ennek a módszernek, ezek közül kiemelendő a hallás utáni szövegértés, képolvasás, szókincsbővítés, amelyek mind kulcsszerepet töltenek be az olvasástanulás előkészítésében. A közönség bevonása a történetbe fokozza és fenntartja a figyelmet a mesehallgatás közben.

Az alábbi technikák mind alkalmazhatóak az óvodai mesélés során:

1. Frontális mesélés dramatikus elemekkel történő kiegészítése

A papírszínház-előadás első alapvetően frontális módon működik, hiszen a keret mögött/mellett elhelyezkedő előadó szemben ül a közönséggel, akik befogadják a mesét. A következő dramatikus elemek abban segítenek, hogy létrejöjjön az aktív mesehallgatás.

- Tempó változtatása a történet alakulása, karakterek aktuális érzelmi állapota szerint (pl. harag kifejezése a lap hirtelen kihúzásával, a hajó vízen ringatózásának érzékeltetése a lap ide-oda mozgatásával). A *vízcsepp*¹ című mesében kifejezetten szerepel is erre vonatkozó utasítás a képek hátulján.

¹ Tasi Katalin (2016): *A vízcsepp*. Csimota Kiadó, Budapest.

2. kép: A szerző archívuma

- A keret felhasználása: Kitakarható az ajtók segítségével a képek egy része, hogy fokozódjon a gyerekek izgalma, ahogy a *Huzatsárkány a várban*² című mesénél a szerző által is megjelölésre került a történet adott pontjainál a lapok hátulján, de épp úgy kopogtathat a fakereten az óvónő, ahogy a szállást kérő Nyakigláb, Csupaháj és Málészáj tette a fogadó ajtaján. A keret lehet fa, fal, ajtó, attól függően mi illeszkedik a cselekményhez. Ugyanakkor nemcsak a mesék fázisképei helyezhetők a keretbe, hanem a gyerekek bábozhatnak is a segítségével.

3. kép: A szerző archívuma

- Hangulatfestő instrumentális zene vagy hangszerjáték is színesítheti a mesék előadását. A hagyományos japán mesélők gyakran egészítették ki az előadást énekkel, hangszeres kísérettel, a magyar népmesék között is találunk olyat, ahol tökéletesen illeszkedik a cselekményhez a zene (pl.: a csillagszemű juhász furulyaszóval altatja el a sündisznókat).

² Dávid Ádám (2022): *Huzatsárkány a várban*, Csimota Kiadó

2. Gyermek bevonása a mesélés közben

Az óvodások életkori sajátosságai közé tartozik, hogy aktív részesei akarnak lenni a körülöttük zajló tevékenységeknek, és a papírszínház mese teret tud adni annak is, hogy bevonódjanak a mesébe, ne csak passzív hallgatók legyenek. Tancz Tünde kiemeli az interaktív mesélés pozitív hatását a meseélmény feldolgozására, az impressziók nyomán megszülető gondolatok előhívására (Tancz, 2019, 432).

- Hatásszünet és kérdés feltétele a gyerekeknek a cselekmény adott pontján (pl.: ismert mese esetén megkérdezhetjük, hogy vajon miből építi majd a házát a harmadik kismalac vagy kinek a házához érkezik a szorgos lány a *Holle anyó* című mesében, ők segítenének-e leszedni az almákat, stb.)
- Alternatív befejezések kitalálása: Ismeretlen történet esetén izgalmas, hogy milyen válaszokat adnak, hogyan folytatódik a hős sorsa szerintük. Lehetőséget teremtünk ezáltal a fantáziájuk kibontakoztatására. Adhatnak új címet a történetnek, hogy minél jobban illeszkedjen az alternatív befejezéshez.

4. kép: A szerző archívuma

3. A feldolgozás különböző művészeti ágakon keresztül

A komplexitás jegyében számos lehetőséget kínál ez a módszer, hogy a mesélést kiegészítsük és összekapcsoljuk más ÓNAP³ által meghatározott tevékenység területekkel.

- Dramatizálás: Amennyiben a papírszínház előadást követően szerepjátékkal eljátszák a mesét a gyerekek, akár az alternatív mese befejezéssel, akkor a kreativitásuk még inkább kibontakozik. Ez a tevékenység segít az önkifejezés fejlesztésében és élményszerűvé teszi a történetmesélést számukra.
- A gyerekekkel közös éneklés egy szereplő bátorításához (a *Só* című mesében a királylány nem mer kijönni az odvas fából) motiváció lehet a máskor visszahúzódóbb gyermekek számára is, hogy bekapcsolódjanak.

³ Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja <https://njt.hu/jogszabaly/2012-363-20-22.5> (Letöltés dátuma: 2025.02.25.)

- A képek gyerekek által történő kronologikus sorba rendezése kiváló lehetőség a külső világ tevékeny megismerése, matematikai tartalom megvalósításának színesítésére.
- Saját mese készítése: a kamishibai keretbe illeszkedő papírlapokra a gyerekek megalkothatják a saját történetüket, amely révén a nyelvi kifejezőkészség, kreativitás mellett fejlődik a finommotorika az alkotás során. Több gyermek közös munkája elősegíti a kooperációt, egymás véleményének tiszteletben tartását, kompromisszum készséget.

A papírszínház remekül alkalmas arra, hogy közösen hozzanak létre alkotást, hiszen az egyik gyermek lehet, aki megrajzolja, a másik, aki kitalálja a történetet, a harmadik, aki előadja, negyedik, aki a lapokat cseréli. Eredetileg Japánban társakkal dolgoztak egy történeten, esetenként az illusztrátorok is többen voltak (Simon, 2019).

Összegzés

A papírszínház bevezetése az óvodai mesélés, verselés tevékenységbe számos fejlesztő hatással bír, melyek kiaknázása érdemes a pedagógus figyelmére. A japán kamishibai ötvözi magában a mesélést a színházi előadással, és ez az előadás a gyerekek bevonásával is megvalósulhat. A keretbe helyezett művészi igényességű képek szerves részét képezhetik az esztétikai nevelésnek, továbbá motivációt jelenthetnek a gyerekeknek a szabad alkotásra, hogy saját meséket készítsenek el. Az ÓNAP által meghatározott tevékenységek közül (verselés, mesélés; külső világ tevékeny megismerése; rajzolás, festés, mintázás, kézimunka, ének-zene, énekes játék, gyermektánc; mozgás) mindegyik összekapcsolható a papírszínházzal, kiegészíthető a mesélés olyan interaktív elemekkel, amik segítenek fenntartani a gyerekek érdeklődését, és ezáltal a mesék feldolgozása komplexebbé válik.

Felhasznált irodalom

Csányi Dóra – Simon Krisztina – Tsík Sándor (szerk.) (2016): *Papírszínház – módszertani kézikönyv*. Csimota Kiadó, Budapest. ISBN: 9789639768994.

Dávid Ádám (2022): *Huzatsárkány a várban*, Csimota Kiadó, Budapest. ISBN: 9786156472014-

G. Gödény Andrea (2020): *Papír/színház vagy, amit akartok...* In: *Disciplina in fabula – Közelítések a meséhez* (szerk. Lócsi Tamás – Pölcz Ádám), Budapest https://www.eltereader.hu/media/2020/03/Disciplina_in_fabula_BELIV_eek_web_drotozott.pdf (Letöltés ideje: 2025.02.25.)

Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja <https://njt.hu/jogszabaly/2012-363-20-22.5> (Letöltés ideje: 2025.02.25.)

Simon Krisztina (2019): *Kamishibai, avagy a papírszínház újra meghódítja a világot*. In: *Módszerek, művek, teóriák A X. Tantárgy-Pedagógiai Nemzetközi Tudományos Konferencia előadásai*. Baja, Eötvös József Főiskolai Kiadó, 347–355.

Szarka Bernadett (2024): *„Az üveghegyen túl” – Papírszínház az óvodában*. Újpedagógia Kft. <https://ujpedagogia.hu/ovoda/papirszinhaz> (Letöltés dátuma: 2025.02.25.) (e-learning képzés)

Székely Andrea (2021): *A képekkel való történetmondás új műfaja – a kamishibai papírszínház megjelenése a magyarországi oktatási, nevelési intézményekben*. In: Kolosai N. (szerk.): *Élni a kultúrát! – játék, művészetpedagógia és tudomány: fókuszban: játék és gyermekkultúra*. Budapest, ELTE Tanító- és Óvóképző Kar.

Tancz Tünde (2019): *Mesemorzsa: Élményalapú módszerek a mesék óvodai feldolgozásában*. Online. In: Bordás Sándor (szerk.): *Módszerek, Művek, Teóriák – A X. Tantárgypedagógiai Nemzetközi Tudományos Konferencia Előadásai*. Baja: Eötvös József Főiskolai Kiadó. 39 – 399. Elérhető: <https://docplayer.hu/191950443-Modszerek-muvek-teoriak-a-x-tantargy-pedagogiai-nemzetkozi-tudomanyos-konferencia-eloadasai-szerkesztette-bordas-sandor.html> 978-963-489-425-4 (Letöltés ideje: 2025.02.25.).

Tasi Katalin (2016): *A vízcsepp*, Csimota Kiadó, Budapest, ISBN: 9786155649042.